

Pasen in Jakobs tent

(Genesis 45 : 25-28)

Er liggen zo'n twintig jaar tussen Genesis 37 en Genesis 45. En al die twintig jaar heeft vader Jakob rouw gedragen over z'n zoon Jozef. We herinneren ons nog wel dat woord uit Genesis 37 : 35: „Al zijn zonen en al zijn dochters deden hun best hem te troosten, maar hij weigerde zich te laten troosten, en zeide: Neen, rouwdragend zal ik tot mijn zoon in het dodenrijk neerdalen.”

Met het doodsbericht van Jozef heeft Jakob de zin van het leven verloren. Hij heeft zich vastgebeten in de dood en zijn hart toegesloten voor het leven. Het leven van Jakob en het leven van zijn gezin staat voortdurend onder die loodzware druk van de dood.

En wanneer de broers van hun tweede reis naar Egypte terugkeren bij vader Jakob, en hem vertellen dat Jozef leeft, dan vermag dat bericht het hart van Jakob niet te doen smelten. Genesis 45 : 26 „Toen zij hem vertelden: Jozef leeft nog en hij is zelfs heerser over het gehele land Egypte, bleef zijn hart er koud onder, want hij kon het niet geloven.”

—★—

De dood drukt een zwaar stempel op het leven. Niet voor niets noemt Paulus in 1 Korinthe 15 de dood de laatste vijand. Zij het, dankzij Pasen, een overwonnen en een onttroonde vijand. Goede Vrijdag heeft op de Paasmorgen een heilzaam vervolg gekregen. Wij zullen daarom ook anders tegen de dood moeten leren aankijken. Niet de dood heerst over het leven, maar de Paasvorst triomfeert over de dood en heeft door Zijn opstanding de dood dienstbaar gemaakt aan het leven.

In het verborgene spint God voort aan de draad van het leven. Op onnavolgbare wijze heeft Hij dat gedaan, nadat de leerlingen van Jezus hun Meester naar het graf hebben gedragen. De dood wordt verzwolgen in de overwinning. En de enge-

DOOR
J. BOUMA
SLIEDRECHT

len bij het graf verkondigen de leerlingen het Paasevangelie: „Wat zoekt gij de levende bij de doden? Hij is hier niet, maar Hij is opgewekt.” (Lukas 24 : 5, 6).

—★—

Voor Jakob valt het levensdoek, wanneer hij hoort, dat Jozef is gestorven. God evenwel spint verder aan de levensdraad, zij het dat dit voor Jakob verborgen blijft. God werkt in het verborgene (Egypte) aan de verhoging van Jozef, zodat het ook voor Jakob Pasen zal worden.

—★—

Wanneer we er op letten hoe de Here werkt, dan valt het ons op, dat de weg van Jozef naar de verhoging een hele lange weg is. Een weg door de vernedering heen. Een weg door de diepten heen. Maar op die weg is de Here met Jozef. Hij laat hem niet alleen gaan. De geweldige diepte, waar de Here Christus door heen moest, de Godverlatenheid, dié is Jozef bewaard gebleven.

Wanneer hij door Potifar gevangen is gezet lezen we in hoofdstuk 39 : 21 „En de Here was met Jozef; Hij bewees hem genade en deed hem de genegenheid winnen van de overste der gevangenis.” En zulke woorden

horen we telkens weer in de geschiedenis van Jozef. De Here is met Jozef, de Here bewijst hem genade. Het kwaad dat Jozef wordt aangedaan, wordt door de Here ten goede gekeerd. Hoe donker het ook is in de gevangenis, de Here doet het licht voor Jozef schijnen, zodat de duisternis moet wijken.

—★—

Van Jozef heeft dit alles veel geduld en volharding gevraagd. Er lijkt maar geen einde te komen aan die lange weg van de vernedering. Hoe diep is hij niet afgedaald, voordat eindelijk de weg ten einde was, het lijden volbracht.

Ik moet in dit verband denken aan de Here Jezus, op wie Jozef in zijn vernedering zoveel heeft geleken. En dan wijs ik m.n. op dat woord uit de brief aan de Hebreeënen (hoofdstuk 5 : 7-9), waar van Christus gezegd wordt: „Tijdens zijn dagen in het vlees heeft Hij gebeden en smekingën onder sterk geroep en tranen geofferd aan Hem, die Hem uit de dood kon redden, en Hij is verhoord uit zijn angst, en zo heeft Hij, hoewel Hij de Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden, en toen Hij het einde bereikt had, is Hij voor allen, die Hem gehoorzamen, een oorzaak van eeuwigheid geworden . . .”

Wat hier van Christus gezegd wordt, daarin herkennen we ook iets van Jozefs levensweg. Tot het einde toe heeft hij de leerschool van het lijden doorlopen. En daarna volgde zijn verhoging en is hij voor zijn vader en broers en voor Egypte een oorzaak van heil geworden. Opmerkelijk toch, dat de verhoging er komt, niet dankzij mensen, want die vergeten en vernederen Jozef, maar dankzij de Here, die via de lange weg van de gehoorzaamheid uitreding en verlossing brengt.

Zo werkt de Here in het verborgene aan de draad van het leven, laat Hij het ook voor vader Jakob Pasen worden. De sluier van de dood wordt opgetild, wanneer de bewijzen van het leven op tafel worden ge-

legd. Genesis 45 : 27, 28 „Maar toen zij hem al de woorden overbrachten, die Jozef tot hen gesproken had, en toen hij de wagen zag, die Jozef gezonden had om hem te vervoeren, leefde de geest van hun vader Jakob op. En Israël (!) zeide: Het is genoeg, mijn zoon Jozef leeft nog; ik wil gaan en hem zien, eer ik sterf.”

—★—

Heel mooi heeft Bert Hofman deze episode uit Jakobs leven onder woorden gebracht in het gedicht 'Jacobs Pasen'. (Woordwerk, jrg. 3, nummer 12):

*Jacob zit.
Hij ziet de drukte aan.
Op zijn borst beeft laag
de brede witte baard.
Hij zal niet gaan.
Hij zal niet reizen in de waan
van zijn verdwaasde zonen.
Jozef in Egypte wonen?
Kleurloos is zijn hoop
als de lang verdroogde korsten
op de verschten rook
waar ze bokkebloed op morsten.*

Zijn oog rust op de karavaan.
Het erf staat vol met wagens.
De vreemde zwarte paarden staan,
het schuim nog op de flanken,
in de schaduw van de bomen
met de leidsels op de rug
in zichzelf gekeerd te dromen.
Twintig ezels, zwaar beladen,
drommen om een drinktrog
[samen.]

Waar 't geschenk zo gauw [samen?]
[bewaren?]
Hier in deze povere kamer?
Zilver, waardevolle kralen,
specerijen, dranken, etens-
[waren . . .]
kostbaarheden die hem raken.
Hoe wist hij mijn smaak te

[raden?]
Wat? Kende hij mijn stille nood?
Maar . . . Jozef is niet dood!
Het erf staat vol met tekens
van mijn verrezen zoon.

„Hij leeft!”, klinkt schor
[zijn kreet]
door 't open raam,
„ik ga, zijn wagens staan gereed.”

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ONZE EREDIENST

Liturgische overpeinzingen (4)

De wetslezing

Bij de eerste christelijke gemeenten moest men zich thuis op de dienst voorbereiden. In de „Didachè” of „Leer der Twaalf Apostelen”, een geschrift van ongeveer 100 na Christus lezen we: „belijdt tevoren uw zonden, opdat uw offer heilig zij.”

In later tijd is de schuldbelijdenis in de dienst zelf opgenomen. Ook Calvijn heeft deze schuldbelijdenis overgenomen. Na de schuldbelijdenis kwam de genadeverklaring en tenslotte werd als loflied de wet gezongen. Overigens liet Calvijn het zingen van de wet ook wel eens na en verving dit door een gebed. In veel buitenlandse kerken heeft men de schuldbelijdenis en genadeverklaring gehandhaafd, maar het lezen van de wet afgeschaft. In de Ned. Herv. kerken kreeg de schuldbelijdenis in 1955 weer een plaats, maar later zijn daar weer bezwaren tegen gerezen. Bij ons is alleen de wet gehandhaafd.

Bij een kerkdienst, die een ontmoeting moet zijn van God en zijn volk, moeten wij niet slechts bepaald worden bij de waarheid, maar ook bij de waarheid van onze zonde. Men kan zeggen dat dit vooraf thuis gebeuren moet, maar de praktijk leert dat daarvan niet veel terecht komt.

Bij de liturgie van Calvijn komt het leven des geloofs, zoals de catechismus dat onderscheidt in ellende, verlossing en dankbaarheid, ook beter uit.

Daar is verschil over de vraag of elke zondag de wet uit Mozes of Deuteronomium dient gelezen te worden.

Nu moet in de eerste plaats opgemerkt worden, dat we in onze kerkdiensten eigenlijk niet de wet lezen. We lezen om het in meer bijbelse termen te zeggen de tien woorden of wel de tien verbondswoorden.

De wet, dat zijn alle boeken van Mozes.

Daar tegenover wordt ook wel gesteld, dat hetgeen God nu onder het nieuwe verbond van ons verlangt, veel duidelijker ons voorgehouden wordt in schriftgedeelten als Efeze 4 en Coll. 5. Zo heeft prof. Oosterhof eens opgemerkt, dat de decaloog wel een eigen plaats en bijzondere betekenis heeft, maar dat men deze toch niet als op zichzelf staande moet beschouwen en afscheiden van andere wetten, de burgerlijke en de ceremoniële, zodat men de laatste als vervalten, maar de decaloog voor eeuwig geldend verklaart. Volgens deze opvatting is het eenzijdig om wel de decaloog, maar b.v. niet Deutr. 4, 5, 6, 7, 8 en 9 of gedeelten uit de Bergrede of brieven van Paulus te lezen. Naar mijn opvatting heeft prof. Oosterhof gelijk. De eenzijdige nadruk op de decaloog heeft voor onze ethiek ook nadelige gevolgen gehad. Men kan dat bemerken, om slechts één voor-

DOOR J. MEULINK ENSCHDEDE

beeld te noemen, aan de wijze waarop het gebod van de sabbath vaak mishandeld is. De barmhartigheid die hierin gepredikt wordt is aan velen totaal voorbijgegaan.

Waarom lezen we op zondag

morgen de decaloog? Vaak wordt gesteld, dat dit gebeurt om tot kennis van ellende te komen. Calvijn is een andere mening toegedaan. Hij laat de schuldbelijdenis en de genadeverklaring dan ook voorafgaan en daarna volgt als regel der dankbaarheid het zingen van de wet. Calvijn en ook Kuyper zijn van oordeel, dat de wetslezing alleen dienst kan doen als regel der dankbaarheid en niet als kenbron der ellende.

Misschien is dat laatste iets te sterk uitgedrukt. We onderscheiden wel ellende, verlossing en dankbaarheid, maar we mogen ze niet scheiden. Wel is waar, dacht ik, dat het hier primair gaat om de dankbaarheid. Zoals ook in de catechismus de decaloog een plaats heeft bij de dankbaarheid.

Er zijn dus wel enkele meningsverschillen over de decaloog.

Voor ons is nu de vraag wat de meest praktische oplossing is gezien de nogal uiteenlopende opvattingen over de plaats en de functie van de decaloog.

Het is in dit geval verstandig zo goed mogelijk rekening te houden met de verschillende opvattingen bij een regeling van de liturgie.

Naar mijn opvatting zou het goed zijn, dat naar de regels die Calvijn opstelde, na de schuldbelijdenis en genadeverklaring

lezing uit de wet plaats vindt. Daarbij dient de decaloog een belangrijke plaats in te nemen. Aan de andere kant is verwaarlozing van andere gedeelten van de Schrift, waarin de wet van God tot ons komt, niet juist.

Om aan de gevoelens van alle gemeentelieden tegemoet te komen en tevens om het element van sleur en daardoor van niet bewust meedoen te voorkomen, zou afwisselend de ene keer de decaloog uit Exodus of Deuteronomium gelezen kunnen worden, terwijl de andere keer de zogenaamde hoofdsom van de wet wordt gelezen, gevolgd door een gedeelte uit de Schrift, dat een deel van de wet behandelt. Bij de viering van het H. Avondmaal zou men zich kunnen beperken tot de hoofdsom van de wet.

Dit lijkt een soort compromissoplossing. Het zij zo, maar men kan er toch moeilijk een schriftuurlijk bezwaar tegen maken. Ook in de kerk moeten we rekening houden met de gevoelens van andere broeders en zusters, ook al delen we zelf die gevoelens niet ten volle. Dat is naar hetgeen Christus ons zegt over de verhouding tot de naaste, die we moeten liefhebben als onszelf. En dat gebod geldt wederzijds.

Ik denk dan aan het bekende antwoord van de oude ds Gis-

Paasprek

In de tijd kort voor de doleantie (1886) deden er zich hier en daar incidenten voor tijdens de kerkdienst. Ik denk aan het Friese Lollum; aan Amsterdam, waar de ouderlingen Ruysch en Knap beurtelings openlijk, van de ouderlingenbank uit, de gemeente waarschuwden tegen de preek die zij zojuist gehoord had en aan Maassluis, waar ds F. Haverschmidt uit Schiedam voorging. De man is beter bekend als Piet Paaltjens. Hij werd door het woedende kerkvolk het dorp uitgedreven na de kerkdienst. Er is al veel over de doleantie geschreven, in dit herdenkingsjaar, maar ik vond geen antwoord op een vraag die bij me leefde, nl. wat de dominees bezielde in die tijd. Zij – de rechtzinnigen uiteraard uitgezonderd – hebben met een soort sadistische wellust het geloof van de gemeente bespot. Niets was hun heilig. Het is alsof de predikanten-stand van grote hoogte af de verachtelijke slaven van de kerkleer wil sarren. Zij zijn de mannen van de wetenschap, het volk is te dom en te bekrompen om in te zien, hoe dwaas het geloof in de bijbel is. Het ging vooral om de opstanding.

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

Honderd jaar later is dat anders. Er mag nog eens een uitschieter wezen, zoals enkele jaren geleden toen een predikant verkondigde dat de dood van een mens z'n definitieve einde is. Ik heb Buskes tegen die man horen preken voor de radio. Buskes zei: Zo iemand moet een baan zien te krijgen op de gemeentesecretarie. Daar schrijven ze een overledene uit. De Christelijke Kerk doet dat nooit.

Maar dit was een uitzondering. De huidige predikers staan ootmoedig als herders temidden van hun kudde. Maar de opstanding is zo'n groot probleem. Ze zouden graag met wat meer stelligheid preken, maar ze doen het aarzelend. Misschien, misschien. Wie weet... Het zou zo mooi zijn als het waar was, de opstanding. Het is misschien ook wel waar, maar we kunnen er niet zeker van zijn.

Het is te hopen, dat vele predikanten nog tot die éne stap

komen, zondag. Tot vreugde voor zichzelf en van de gemeente. Dat zij mogen komen tot de rijkste belijdenis van de kerk van alle eeuwen: „De Heer is waarlijk opgestaan!”

Ook wij, in onze kring zal ik maar zeggen, mogen op dit punt, geloof ik, nog wel eens kritisch oordelen over onze preken. Een jaar of dertig geleden verscheen er een boekje van prof. Greijdanus: De opwekking van Christus. Het bevat een nauwkeurige exegese van de verslagen die de evangelisten uitbrachten over de gebeurtenissen op de Paasdag. Verder een beschrijving en bestrijding van allerlei meningen die de opstanding loochenen. Er was toen een recensent, in een hervormd blad, meen ik, die vond dat alles in het boekje wel keurig op een rijtje stond, maar dat je de jubel erin miste: De Heer is waarlijk opgestaan! Ik denk dat dit niet hoeft in een exegetisch werk, maar in de preek op Pasen moet het toch sterk doorklinken. Misschien is de gemeente tevreden als de oude waarheid verdedigd wordt tegen allerlei wind van leer, maar er zullen velen in de kerk zitten, die wachten op de duidelijke roep van de predikant: De Heer is waarlijk opgestaan!

pen. Toen men hem eens vroeg, waarom hij op zondag, als hij naar een ver gelegen kerk moest, niet van de tram gebruik maakte, antwoordde: dat mag wel van mijn Vader maar niet van mijn broeders.

Zo moeten we ook met betrekking tot liturgische vragen met elkaar omgaan.

Tenslotte, het lezen uit de wet wordt door de gemeente beantwoord door het zingen van een amenlied. Het meest gewenst is een loflied, waarmee wij de wet beamen. Staande houding is hierbij wel aan te bevelen.

Woordverkondiging

Wanneer men aan een gereformeerd mens de vraag stelt wat nu het hoofdmoment van de eredienst is, zal in veel gevallen het antwoord zijn: de preek. Dit antwoord is niet onbegrijpelijk. Men was vroeger erg bang om voor andere gedeelten van de eredienst meer tijd in te ruimen. De volle nadruk moest op de preek gelegd worden.

Volgens Milo (Zangers en Speelieden, blz. 130) had in de dertiger jaren de predikant de gewoonte voor preek en gebed gemiddeld 6 maal zoveel tijd te nemen als de gemeente voor haar zang krijgt toebedeeld. En dat in een eredienst van mondige profeten, priesters en koningen.

Milo deelt ook mee, dat bij Calvijn de preek 15 tot 20 minuten duurde.

In de jaren, dat de preek zoveel tijd vroeg werd de kerkdienst bij velen alleen goed bevonden als een welsprekend kanselrede naar zijn gehoor minstens een uur lang wist te boeien door zijn oratische talenten. Men had dan ook de neiging het Woord van God te identificeren met de preek van de dienaar.

Hier klopte iets niet. Het is juist op te komen voor de kracht van Gods Woord, maar het is niet juist alle aspecten van Gods Woord op te sluiten in de preek. Het hoogtepunt van de eredienst moet de Schriftlezing zijn. Dat is immers het moment, om de woorden van dr H. Jonker te gebruiken, waarop God zelf, door zijn profeten, psalmisten en apostelen en door zijn Zoon Jezus Christus rechtstreeks tot ons spreekt. Er wordt wel eens de indruk gewekt, dat de Schriftlezing maar een bijkomstigheid is. De Schriftlezing is, en nu spreek ik Milo na, een op zich zelf staand deel van de eredienst, die niet mag worden verwaarloosd, zoals wel geschiedt.

Schriftlezing en prediking vormen samen de Woordverkondiging.

Het is gewenst, dat deze Schriftlezing volgt na het gebed om de verlichting met de Heilige Geest. Het is ook gewenst, dat Schrift-

lezing en prediking, omdat ze beide tot de Woordverkondiging behoren, zo dicht mogelijk bij elkaar liggen.

De prediking is in de loop der jaren nog al wat van karakter veranderd.

De eerste christenen kenden onze preekdiensten niet. Na de Schriftlezing kwam er een bespreking, uitleg en toepassing van het voorgelezen Schriftgedeelte. Het was dus meer een bijbellezing, waarin de Schrift verklaard werd om zo de geloofskennis te vermeerderen en de geloofsbeleving te bevorderen.

In later tijd, toen de kerk staatskerk werd en men de beschikking kreeg over grote kerkgebouwen kwam de preek als rede in zwang. We kregen kanselredenaars. De prediking werd „leerrede” en de gemeente werd „hoorgemeente”. De kerkdienst kreeg het karakter van een lezingachtige samenkomst van sprekers en hoorders. De kerkgang betekende niet anders dan het luisteren naar de preek en het eventueel beoordelen van de theologische inzichten van de prediker, waarbij ter afwisseling ook nog werd gezongen en gebeden.

Prof. dr C. Trimp stelt in „Woord, water en wijn” dat God een hoorreligie geboden heeft, maar dat is in elk geval nog al eenzijdig.

De boven geschetste ontwikkeling wijkt ook sterk af van de oorspronkelijke bedoeling van de samenkomsten van de eerste christelijke gemeenten, die ook een veel spontaner karakter droegen.

Zo waren de kerkgangers bij een preek van Augustinus veel meer betrokken. Men betoonde luid bijval. Men onderbrak de prediker met interrupties en vragen.

Nu lijkt me een dialoogprediking niet goed mogelijk, maar er zijn toch wel andere manieren om de kerkgangers er meer bij te betrekken. Zelf maakte ik het begin februari in een dienst in Washington mee, dat de hoorders af en toe luid applaudiseerden, wanneer een opmerking van de predikant hen bijzonder trof. Het maakte het geheel in elk geval wat levendiger.

Het is ook niet zo vreemd, dat in onze tijd de preek nog al in discussie is. Het woord heeft aan kracht ingeboet. Men is meer visueel ingesteld. Daar komt nog bij, dat de moderne communicatiemedia de mensen heeft verleerd lange monologen aan te horen.

Al moet de onmisbaarheid van de woordverkondiging gehandhaafd worden, er zal wel gerekend moeten worden met het feit, dat een doorsneekerkgang eenvoudiger niet in staat is

een preek van 45 minuten aan te horen en te volgen. Het is verstandig de preek niet langer te maken dan 20 tot 25 minuten. Dat is ook geen ramp. Veel preken worden nog altijd ontsierd door onnodige herhalingen. Waren wij vroeger wel in staat een preek van een uur aan te horen? Het was dan nodig de preek te onderbreken met het zingen van een psalmvers. In die tijd werd naar mijn ervaring ook veel meer in de kerk geslapen.

Verder mag niet voorbij gezien worden, dat we opgeroepen worden te reageren op de verkondiging van Gods Woord. We zijn niet slechts luisteraars. We zijn mede verantwoordelijk. We moeten meedoen. Daarvoor schept de liturgie de mogelijkheid. Woordverkondiging en liturgie behoren bij elkaar.

Zo was het ook bij de liturgie van Calvijn. Er was een heen en weergaande beweging tussen kansel en gemeente waardoor er duidelijk een samenspraak ontstond tussen God en zijn volk. De gemeente krijgt door de liturgie de gelegenheid te reageren op het Woord Gods door schuldbelijdenis, aanbidding, lofprijzing, offerande en dienstbetoon in en buiten de samenkomst der gemeente.

De prediking moet er dan ook op gericht zijn de gemeente te betrekken in de samenspraak van God en mens.

Na de preek

Wanneer de preek beëindigd is, zegt de predikant „amen”. Dit woord is een antwoord op wat een ander heeft gezegd. Een verklaring, dat men het gehoorde ter harte zal nemen. Het is dus wat vreemd, dat de predikant dit amen laat horen. De gemeente behoort amen te zeggen op de prediking. Uiteraard kan er ook een amenlied gezongen worden. Onjuist lijkt me een gewoonte, die in onze kerken steeds meer ingang vindt, nl. dat telkens weer een versje gezongen wordt. Het zingen wordt dan als een soort garnering gebruikt. Beter is het om in navolging van Calvijn niet te vaak te laten zingen, maar wel hele psalmen of aansluitende verzen.

In de middagdienst kan men het beste na de prediking de geloofsbelijdenis zingen. Dat is dan het lied van instemming op de aangehoorde Evangelieverkondiging. En dan bij voorkeur de apostolische geloofsbelijdenis. De geloofsbelijdenis van Nicea is, om met Calvijn te spreken, nogal pronkerig in de woordkeus.

Ook het kollekteren behoort tot de eredienst.

Dat was in het begin van de Reformatie niet het geval. Kollekteren was toen ook erg moeilijk,

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

omdat de kerkmensen wanorde-lijk door elkaar zaten.

Terecht wordt nu echter gesteld, dat de kollekten een wezenlijk onderdeel van de eredienst zijn. Ze zijn evenals het gebed en het gezang een reactie op Gods Woord. Het zijn symbolen van ons rentmeesterschap over de goederen van Christus. Het is daarom ook goed, dat aan de kollekte aandacht besteed wordt, b.v. door een korte toelichting op het doel van de kollekte. Deze mag geen sleur zijn.

Er behoort als regel slechts 1 kollekte gehouden te worden, anders wordt deze in kwalitatieve zin uitgehold.

Aan het eind van de dienst ple- gen we, terecht, te zingen. Dat zal als regel een lofzang zijn.

Daarna spreekt de predikant de zegen uit: „De genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen.” Sommige predikanten laten hierbij het werkwoord weg. Blijkbaar, omdat dit in het Grieks niet voorkomt. Vergeten wordt, dat dit geen goed Nederlands is. Op de kansel behoort geen Grieks, maar Nederlands gesproken te worden.

Bij deze zegen maakt de predikant een zegenend gebaar. Dit moet een sober gebaar zijn, waarbij de handen niet hoger dan op schouderhoogte komen. Merkwaardig is, dat de dienaar des Woords ook weer het amen uitsprekt. Dat zou de gemeente moeten doen.

ATTENTIE !

Berichten voor de rubriek 'Kerknieuws / Uit breder kring' gedurende de maand **APRIL** te zenden aan: Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476. Bij voorbaat mijn dank!

M. J. F. van der Wal

De vrouw in het ambt van diaken (3)

Minderheidsrapport inzake de vrouw in het ambt van diaken

Geachte broeders,

Hoewel wij ons als commissie gezamenlijk hebben bezonnen op de ons door u verleende opdracht, kunnen wij niet tot een eensluidende slotsom komen. Dat is de reden waarom wij u, naast het voorgaande meerderheidsrapport, ook nog dit minderheidsrapport voorleggen.

De vraag, die u ons hebt voorgelegd, „of het Schriftuurlijk verantwoord is zusters der gemeente te roepen tot de bediening van het diakenambt in Christus' kerk” willen wij beantwoorden door achter-eenvolgens in te gaan op de volgende vragen:

- I. Kent de Schrift vrouwelijke diakenen?
- II. Kent de Schrift vrouwelijke diakenen als ambtsdragers?
- III. Is het Schriftuurlijk verantwoord zusters te roepen tot het ambt van diaken?

C. M. BREMAN

A. M. VAN LEEUWEN

I. Kent de Schrift vrouwelijke diakenen?

Als aanduiding van een bijzondere taak in de gemeente van Christus komen we het woord „diaken” slechts op drie plaatsen in het Nieuwe Testament tegen, t.w. in Rom. 16 : 1, in Fil. 1 : 1 en in 1 Tim. 3 : 8-13 (twee maal). Omdat het laatste gedeelte expliciet handelt over de eisen die aan diakenen gesteld moeten worden en daarom ook het meeste gewicht in de schaal legt, beginnen we daarmee onze bespreking van deze drie Schriftgedeelten.

1 Tim. 3 : 8-13. Nadat in 1 Tim. 3 : 1-7 de vereisten voor de opzieners zijn opgesomd, komen in 3 : 8, 9 de eisen aan de orde die de diakenen gelden. „Evenzo moeten de diakenen waardig zijn, niet met twee tongen sprekende, niet verzot op veel wijn, niet op winstbejag uit, maar het geheimenis des geloofs bewarend in een rein geweten”. Dan lezen we in 3 : 11: „Evenzo moeten vrouwen zijn: waardig, geen kwaadspreksters, nuchter, betrouwbaar in alles”. Naar onze overtuiging heeft dit laatste vers betrekking op vrouwelijke diakenen en niet op de vrouwen van diakenen. De volgende argumenten geven de doorslag:

- a. de tekst zelf spreekt niet van hun vrouwen, maar van „vrouwen” zonder meer;
- b. de vereisten die aan de mannelijke diakenen worden gesteld lopen parallel met de vereisten voor de vrouwen in

vers 11: waardig/waardig, niet met twee tongen sprekende/geen kwaadspreksters, niet verzot op veel wijn/nuchter, niet op winstbejag uit/betrouwbaar in alles;

c. indien Paulus in 3 : 11 zou doelen op de vrouwen van diakenen, blijft het een volstrekt duistere zaak, waarom hij even tevoren met geen woord gerept heeft over de vrouwen van opzieners.

Dat de apostel in 3 : 12 weer terugkomt op de (mannelijke) diakenen is met het bovenstaande geenszins in strijd. De vereiste dat een diaken de man dient te zijn van één vrouw, is eenvoudig niet op vrouwen toe te passen. Dat een vrouw gehuwd zou zijn met meerdere mannen was immers ondenkbaar. En de vereiste van goed bestuur van het huis(gezin) geldt allereerst de man als hoofd van zijn vrouw.

Rom. 16 : 1. De apostel Paulus noemt hier Febe „dienares (diakonos) van de gemeente te Kenchreae”. Met het woord „diakonos” wordt hier de taak aangeduid die deze vrouw in de gemeente vervulde. Zo kende men haar: Febe was diaken van de gemeente te Kenchreae.

Filipp. 1 : 1. Paulus schrijft deze brief, met Timotheüs, „aan al de heiligen in Christus Jezus die te Filippi zijn, tezamen met hun opzieners en diakenen”. Of men in de gemeente van Filippi vrouwelijke diakenen kende, valt uit deze tekst niet op te maken. In ieder geval sluit het mannelijk meervoud van het woord „diaken”, zoals dat hier gebruikt wordt, dat niet uit. In het Grieks

wordt de mannelijke vorm van het woord namelijk ook voor vrouwen gebruikt, zoals blijkt in Rom. 16 : 1.

Conclusie: *Op grond van 1 Tim. 3 : 11 en Rom. 16 : 1 kan met zekerheid gesteld worden dat de Schrift de vrouwelijke diaken kent.*

II. Kent de Schrift de vrouwelijke diaken als ambtsdrager?

Naar onze stellige overtuiging hebben diakenen in de Nieuwtestamentische gemeente, evenals de opzieners, een ambt bekleed. D.w.z. zij hebben een taak vervuld, waartoe zij door de gemeente waren gemachtigd. Wij noemen de volgende argumenten:

- a. In 1 Tim. 3 : 10 lezen we, dat diakenen, evenals opzieners, eerst op de proef gesteld moeten worden, om daarna, als zij onberispelijk blijken, hun dienst te mogen vervullen. Dat het hier gaat om een op proef stellen met het oog op het ambt, krijgt des te meer reliëf wanneer we weten dat het werkwoord dat hier door de apostel wordt gebruikt, in het Grieks ook gebezigd werd voor het onderzoek waaraan kandidaten voor een staatsambt werden onderworpen.
- b. Al zijn in het Nieuwe Testament de aanwijzingen dat diakenen ambtsdragers waren zeer summier, wat betreft de opzieners, c.q. oudsten, zijn ze in ruime mate voorhanden. Als Paulus in Fil. 1 : 1 dan ook in één adem spreekt van „opzieners en diakenen” ligt het voor de hand om bij de diakenen net als bij de opzieners aan mensen te denken die officieel door de gemeente tot het vervullen van hun taak gemachtigd waren.
- c. Het laatste argument stamt niet uit de Schrift, maar uit de overlevering. In 'De leer van de twaalf apostelen' (Didachè), een geschrift uit de vroege kerkgeschiedenis, komen we de volgende zinsnede tegen: „Kiest daarom voor uzelf opzieners en diakenen, die de Heer waardig zijn, zachtmoedige mannen, niet geldzuchtig, waarheidslievend en beproefd” (XV, 1). De aanstelling van diakenen verliep blijkbaar op dezelfde wijze als de aanstelling van opzieners. De gegevens uit het Nieuwe Testament die we hebben onderzocht, geven geen aanleiding om te veronderstellen dat het in de

Nieuwtestamentische gemeente anders toeging.

Er van uitgaande dat de diakenen in de Schrift voluit als ambtsdragers worden erkend, dienen we nu de vraag te stellen naar de positie van de vrouwelijke diakenen in het Nieuwe Testament.

Wanneer we uit 1 Tim. 3 : 10 hebben afgeleid dat diakenen officieel door de gemeente tot het vervullen van hun taak werden gemachtigd, kan voor de „vrouwen” in vers 11 niet op eens iets anders gelden. Immers, de eisen voor de in vers 8 genoemde (mannelijke) diakenen lopen parallel aan de vereisten voor de „vrouwen” in vers 11. Wat ligt meer voor de hand dan dat ook deze vrouwen beproefd moesten worden, alvorens zij hun dienst mochten gaan vervullen? In ieder geval zijn er geen aanwijzingen in de tekst die ons nopen om hier een onderscheid te maken tussen (mannelijke) diakenen die een ambtelijke functie hadden en (vrouwelijke) diakenen, die diakonaal werk deden zonder dat zij ambtsdrager waren.

Hoewel we niet met volstrekte zekerheid uit Rom. 16 : 1 kunnen afleiden dat Febe binnen de gemeente te Kenchreae diaken was in ambtelijke zin, is het minste wat we op grond van dit Schriftwoord kunnen zeggen toch wel, dat deze zuster door de plaatselijke gemeente als diaken werd erkend. Dat doet op z'n minst een officiële machtiging van de kant van de gemeente vermoeden.

Conclusie: *Uitgaande van 1 Tim. 3 : 10, 11 en Rom. 16 : 1 mogen wij de gevolgtrekking maken dat de Nieuwtestamentische gemeente de vrouwelijke diaken als ambtsdrager heeft gekend.*

III. Is het Schriftuurlijk verantwoord zusters te roepen tot het ambt van diaken?

Op grond van de Schriftgegevens die we hierboven hebben onderzocht, zijn wij van oordeel dat het roepen van zusters tot de bediening van het ambt van diaken ten overstaan van Gods Woord verantwoord kan worden.

Toch willen wij niet voorbijgaan aan de vraag die onze medecommissieleden opwerpen: kan hier wel volstaan worden met het enkel verwijzen naar 1 Tim. 3 : 11 en Rom. 16 : 1? Komt zo niet heel de zaak van de vrouwelijke diaken te hangen aan de haar van één of twee Schriftwoorden?

Wij willen graag wijzen op enkele andere aspecten van deze

zaak. Hoewel de Schriftgegevens die pleiten voor de aanstelling van vrouwelijke diakenen schaars zijn, komen wij in de Schrift geen enkel woord tegen dat zich daar rechtstreeks tegen verzet. Nergens laten de apostelen zich normerend uit over het al dan niet man of vrouw zijn van diakenen.

Onze mede-commissieleden zijn van mening, dat in het Nieuwe Testament alleen broeders tot het ambt van diaken werden verkozen. Wij verschillen op dit punt met hen van mening. Maar gesteld dat het in de Nieuwtestamentische gemeente inderdaad zo toeging, dan volgt daar geenszins uit dat de kerk van alle eeuwen voor de vervulling van het ambt van diaken uitsluitend naar broeders moet omzien. Want daarmee zou een **gewoonte** zijn. Zoals gezegd, **enige vorm van normerend** spreken over het zonder meer tot **norm** verheven al dan niet man of vrouw zijn van diakenen hebben wij in de Schrift **niet aangetroffen**. Niet het geslacht, maar de (beproefde) gaven geven de doorslag. Wij achten dit dan ook een zaak die tot de vrijheid van de plaatselijke kerk gerekend moet worden. Voorts geven wij u in overweging dat het tot één van de voornaamste taken van de gemeente van Christus behoort om elkaar te dienen door de liefde (vgl. Gal. 5 : 13) en om elkaar onderdanig te zijn in de vreze van Christus (vgl. Ef. 5 : 21). Als nu van de vrouw gezegd wordt dat zij binnen het huwelijk in haar bereidheid om te dienen de gemeente moet representeren (Ef. 5 : 24), zou zij er dan binnen de gemeente niet officieel toe geropen mogen worden om de gemeente daarin voor te gaan?

Conclusie: *Op grond van 1 Tim. 3 : 8-13 en Rom. 16 : 1 alsmede op grond van de overweging dat de Schrift nergens normerend spreekt over het al dan niet man of vrouw zijn van diakenen, zijn wij van oordeel dat het schriftuurlijk verantwoord is om zusters der gemeente te roepen tot de bediening van het ambt van diaken.*

Wij komen tot een afronding. Uw vergadering heeft gemeend de vraag naar de toelating van zusters tot het ambt van diaken als een afzonderlijke vraag te moeten behandelen. Met onze mede-commissieleden zijn wij van mening dat **deze zaak moeilijk valt los te maken uit heel het complex van vragen over de plaats van de vrouw in de kerk, de betekenis van de ambten en de verhouding tussen de ambten onderling**. Een besluit over het al dan niet toelaten van de vrouw tot het ambt van diaken,

zal altijd ook die andere punten raken. Wij willen u daar met nadruk op wijzen. In alle nuchterheid moet worden vastgesteld dat een eventuele toelating van de vrouw tot het ambt van diaken, een zaak waarvoor wij pleiten, door de één zal worden opgevat als de toelating van de vrouw tot het enige ambt dat voor haar openstaat, terwijl de ander zo'n besluit zal opvatten

als een eerste stap in de richting van de openstelling van alle ambten voor de zusters der gemeente. Daarom raden wij U aan – wellicht ten overvloede – om bij het te nemen besluit ook de gevolgen van het besluit in uw overwegingen te betrekken. Moge Gods Woord en de wijsheid van de Heilige Geest U leiden tot een verantwoord besluit te komen.

Ouderen en geloof

Nadat twee studenten aan de Groninger universiteit de resultaten van een onderzoek naar „jongeren en geloof” hadden beëindigd, vervolgden ze hun activiteiten en kwam een rapport „ouderen en geloof” tot stand. Dit heeft tot nu toe – voor zover mij bekend – niet in een nummer van het blad „Dienst” (waarin eerstgenoemd rapport werd opgenomen) een plaats gekregen. Wel is het afzonderlijk door de onderzoekers, Janneke van der Ploeg en Otto B. Wiersma, als brochure uitgegeven. Het is bij eerstgenoemde te verkrijgen voor f 9,- (gironummer nr. 5533736). Het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap verleende zijn steun ook aan dit project.

Doel

De auteurs zeggen daarvan „ons onderzoek heeft als doel zicht te krijgen op de geloofsbeleving van de ouderen binnen onze kerken” (de vrijgemaakte n.l.). De menselijke **ervaring** staat derhalve centraal, want, vanuit een levensbeschouwing verlenen mensen zin aan hun bestaan of aan gebeurtenissen in hun leven.” Gezin, belijdenis, relaties e.d. beïnvloeden deze ervaringen, „terwijl het leven volgens christelijke normen en waarden steeds minder vanzelfsprekend wordt.” Voorts is een bijkomend doel „inzicht te krijgen in het welzijn van de ouderen en de samenhang hiervan met de geloofsbeleving.”

Middelen

Meer dan in het vorige werkstuk (over jongeren) is in het thans voorliggende aandacht gegeven aan wat je de wetenschappelijke kant zou kunnen noemen. Een respectabele literatuurlijst geeft dat ook aan. Voor ons doel lijkt het niet nodig daarop verder in te gaan, liever zien we naar de praktische uitvoering en uitkomsten.

De eerste aktie is geweest een lijst met 25 globale vragen over gezondheid, activiteiten, kerkelijk leven, levensstijl, relaties e.d. van de betrokken ouderen. Vanuit deze vragenlijst en het daarop ontvangen commentaar van een aantal ambtsdragers en gemeentelieden, is een tweede vragenlijst opgesteld „De Schaal Religieuze Identiteit Ouderen”

DOOR M. DE JONGE VOORBURG

(SIRO), 32 vragen die beantwoord moeten worden met een waardering die loopt van „nooit”, „zelden”, „vaak” naar „altijd”. Op die manier zou de geloofsbeleving gemeten kunnen worden.

Tenslotte is aan hen, die medewerkten, een „zelfbelevings-schaal” voorgelegd, om inzicht te verkrijgen over het subjectief welzijn.

De vragenlijsten zijn aan 323 ouderen, alle boven 65 jaar, verzonden en van 142 (44%) – alle leden van de vrijgemaakte kerken – kwam een reactie binnen; met 22 deelnemers is daarna een gesprek gevoerd. De gemiddelde leeftijd van de medewerkers was 69½ jaar; 55% van hen waren vrouwen, 65% was gehuwd, 23% weduwe/weduwnaar, 12% ongehuwd. De gemiddelde gezinsgrootte van de gehuwden en van hen, die gehuwd waren geweest was 4 à 5 kinderen.

Verantwoording

Vóór we kennis kunnen nemen van de resultaten van het onderzoek geven de twee auteurs in een afzonderlijk hoofdstuk informatie over wat zij verstaan onder „religieuze identiteit”. Ze formuleren die als volgt „een zich in de zelfervaring voordoend gevoel van eenheid met

God en de ervaring zo ook door anderen te worden gezien.” Ook hier dus weer de beperking, tevens beklemtoning van „de ervaring”. Niet alle kanten van het geloof lenen zich, zo schrijven ze, voor onderzoek; slechts bepaalde overtuigingen, ervaringen, gevoelens zijn ter sprake gebracht. Zij werden samengevat en gerubriceerd in een achttal, t.w.

- vertrouwen op God (tegenover wantrouwen)
- vaststaan in het geloof (tegenover twijfel of schaamte)
- het kunnen vervullen van verschillende door het geloof bepaalde rollen: bijvoorbeeld vader en ouderling (tegenover het blijven steken in een bepaalde rol)
- de behoefte te blijven groeien in het geloof en het vervullen van religieuze plichten (tegenover verflauwing en vervlakking)
- het gevoel van religieuze identiteit (tegenover verwarring van de religieuze identiteit)
- beleving van verbondenheid in het geloof (tegenover isolement in geloof(sbeleving))
- gevoel van verantwoordelijkheid voor het volgen en overdragen van de religieuze traditie (tegenover verwaarlozing van of breuk met de traditie)
- religieuze fundering van waarden die men aanhangt (tegenover onduidelijke fundering van waarden).

De beperking tot de groep ouderen bracht met zich dat veel vragen gericht waren op „het terugzien op het leven en het zich voorbereiden op het einde daarvan.” De vraag naar de zin van het leven komt bij ouderen sterk naar voren. De uitkomsten worden, als gezegd, verbonden met het welzijn: gezondheid, weerbaarheid, zelfwaardering, kontakten e.d.

Resultaten

Uit een analyse van de antwoorden op de 32 gestelde SIRO-vragen zijn in drie categorieën weergegeven:

- geloofszekerheid (kind van God zijn)
- geloofsgemeenschap (relaties met anderen)
- geloofsvertrouwen (de ervaring van Gods zorg en hulp)

In elk van de drie groepen zijn de uitkomsten positief tot zeer positief. Wel klinkt hier en daar enige twijfel door en ook onmacht vanwege besef van zonden. Het is verleidelijk verschillende uitspraken te citeren, maar dan zou deze bespreking te lang worden. Eén opmerkelijke uitspraak: „Het feit in de kerk te zijn geboren en de vrijmaking te hebben meegemaakt, geeft een

aantal ouderen de zekerheid dat ze uitverkoren zijn!"

Tenslotte is nagegaan het verband tussen geloofsbeleving en welzijn. De onderzoekers hebben daarbij de ontvangen reacties uit de eigen kring vergeleken met die van 500 willekeurig gekozen ouderen (al dan niet kerkelijk) in Apeldoorn. Laat nu de uitkomsten van beide groepen vrijwel dezelfde zijn! Het rapport zegt dan ook „andere levensbeschouwingen verschaffen evengoed als het christelijk geloof een zekere mate van subjectief welzijn.” Alleen bij het aspekt 'zelfwaardering' scoorden de Gereformeerden aanzienlijk lager dan de anderen. Hoe te verklaren? Zelfkennis (in de kerk) enerzijds, de hang naar zelfontplooiing (buiten de kerk) anderzijds.

Zonder geloof vaart niemand wel

staat op het achterblad van de brochure, of zoals het laatste hoofdstuk zegt „het geloof is een richtsnoer voor het leven,

keuzen op kerkelijk en maatschappelijk terrein worden er door bepaald en het geloof geeft troost in moeilijke situaties; het is ook tijdens de ouderdom levensvullend.”

Eén van de conclusies is „Bij de ene bijbelse boodschap dat de kinderen van God door de inzet van Christus gered worden, is er een enorme verscheidenheid in levenservaring en geloofsbeleving. Het is zinvol daarover met elkaar te spreken om zo te delen in de rijkdom die elk van God gekregen heeft. En evengoed mogen gesprekken er op gericht zijn elkaar op te trekken uit (geestelijke) armoede. Dit boekje draagt voor dit gesprek wat stof aan. Vooral gespreksstof uit „de praktijk”: hoe denken en spreken gereformeerde ouderen over hun geloofsbeleving. Die „praktijk” heeft uiteraard niet het laatste woord. Er zal in het licht van de Bijbel over doorgepraat moeten worden” aldus de auteurs.

Kritische opmerkingen

Het gestelde doel is bereikt, zij

het m.i. in beperkte mate. Er is slechts een deel van de geloofservaring” in vragen en antwoorden gevangen kunnen worden. En wat ontbreekt is van het grootste belang. Je vindt in de brochure bijvoorbeeld geen direct antwoord op de vraag in hoeverre bij de ouderen is het kennen van de HERE, het zich in Zijn grote werken van schepping en herschepping verblijden, het Hem als Vader van onze

Heer Jezus Christus mogen aanroepen, wachten op zijn grote toekomst.

Niettemin is veel stof vergaard, waarvan met name ambtsdragers gebruik zouden kunnen maken. Opnieuw komt naar voren hoe rijk we als gemeente van onze Heer in deze tijd mogen zijn: we mogen Hem leren kennen en elkaar leren kennen en daarop zouden onze gesprekken méér afgestemd behoren te zijn.

Het Liedboek

Lied 339

De aanvang van de eerste 3 strofen: „wie ingaat tot dit water” en van de 4e strofe: „en opstaand uit dit water” brengt o.i. de beperking mee dat dit Lied gezongen wordt bij de volwassendoop en dan nog bij voorkeur door onderdompeling. Opmerkelijk in dit verband is dat deze

DOOR LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

dichter bij het volgende lied (340) schrijft: „bij de opgenomen doopliden was er niet één, dat op de doop van volwassenen was afgestemd” (Comp. p. 772).

De liefde van God de Vader, de genade van de Zoon en de gemeenschap van de H. Geest krijgen succesievelijk in de strofen 1 t/m 3 accent, terwijl in de 4e strofe het effect van de wedergeboorte wordt aangeduid. Enig bezwaar voor het gebruik is dat de tekst niet in alle opzichten even duidelijk is.

De melodie is goed, maar niet gemakkelijk, al zegt de componist: „ze voegt zich geheel naar de tekst; ze laat zich zonder moeite in een veerkrachtig tempo zingen.”

Tekst: 2; melodie: 2.

Lied 340

Bij de beoordeling van het voorgaande is reeds iets gezegd over de plaats van dit Lied in de liturgie. Vergelijking van beide doet ons de voorkeur uitspreken voor het eerste lied (339). Dit vanwege de tamelijk zwakke tekst en de weinig bemoedigende woorden: „Heer, zie ons aarzelen staan” (strofe 1) en „wij moeten kiezen voor U” (strofe 2). De geloofskeuze spreekt hier toch te terughoudend.

De melodie is tamelijk moeilijk. Tekst: 2; melodie: 2.

Lied 341

Een goed, schriftuurlijk Lied bestemd voor de zondag waarin de belijdenis van doopleden centraal staat, waarbij het gelovig spreken verbonden wordt met het volbrengen van goede werken. De inhoud is zo geformuleerd dat duidelijk tot uiting komt wat de bijbel zegt over

Terloops...

DOOR P. C. VAN WIJK ZALTBOMMEL

de moeite waard. Dat we uit elkaar gingen was geen reden tot gejuich en we hebben ons dan ook niet gehaast met de berichtgeving. Een ander hoeft zich dus ook niet te haasten. Niet alles hoeft in de krant vermeld te worden.

Ik kreeg een brief van een jongeman, die een aantal malen de samenkomsten van de werkgroep meemaakte. Hij schrijft o.a.:

„Ik ben na een tijdje gestopt de vergaderingen bij te wonen. Niet omdat ik de opzet niet belangrijk vond, maar omdat ik het zo moeilijk vind zelf iets te zeggen. Ik ben op dit punt dicht geslagen. Er wordt zo gemakkelijk over homoseksuelen en dus ook over mij geschreven. De discussies rondom Aids zijn vaak zo weinig genuanceerd en uit ervaring kan ik schrijven, dat veel mensen alle homoseksuelen gemakkelijk 'op één hoop gooien'. Ik ben dankbaar voor de wijze, waarop ds Bouma en U mij en anderen hebben geholpen. Er was een oprechte poging om onze situatie te verstaan en te helpen. Het was een opluchting voor me te ervaren, dat het scherpe geslacht van Genesis 19 en Romeinen

1 eens niet in stelling werd gebracht en dat er gelovig en biddend werd gezocht naar een ook voor mij begaanbare weg.”

Ik wil er verder kort over zijn. Ik ben er niet blij mee, dat dit werk moest worden beëindigd. Gelukkig is het mogelijk gebleken iets te blijven doen voor homoseksuelen in onze kerken, zonder aan de weg te timmeren. Aan de weg timmeren is blijkbaar niet altijd mogelijk. Niet iedereen kijkt met zachte ogen toe. Ik zeg dit zonder anderen te beschuldigen.

Ik ben de laatste tijd wat aan het lezen in het boek Wijsheid van Jezus Sirach. In hoofdstuk 5 staat o.a.:

„Wees er vlug bij om te luisteren en bedenk u lang voordat gij antwoord geeft. Antwoord uw naast, als gij iets weet; zo niet, leg uw hand op uw mond.”

Een wijze les.

We hoeven niet altijd te antwoorden.

We mogen rustig toezien als een ander iets onderneemt. Mensen luisteren en lezen mee, als we spreken en schrijven. homoseksuelen lezen mee, als over homosexualiteit wordt geschreven.

Dat moet tot voorzichtigheid manen.

We kunnen mensen van ons verwijderen, onbedoeld en onbewust.

Maar mensen hebben mensen nodig.

Enkele maanden geleden heeft ds J. Bouma in dit blad meegedeeld, dat hij en ik onze medewerking aan de werkgroep homoseksualiteit hebben beëindigd. Duidelijk is hierbij naar voren gebracht, dat dit niet gebeurde, omdat we het belang van zo'n werkgroep niet meer zouden erkennen of spijt zouden hebben aan de vorming van deze groep te hebben meegewerkt. Ik citeer Bouma: „We hebben daar officieel nooit enig bericht van gedaan in de kerkelijke pers, omdat we er geen behoefte aan hadden de indruk te wekken dat we ons tegen de werkgroep gekeerd zouden hebben.” Verder in zijn artikel heeft Bouma duidelijk gemaakt, waarom we uit elkaar gingen. Ons vertrek ging niet gepaard met een gevoel van blijdschap, maar met een gevoel van onmacht. Met anderen zijn we aan dit werk begonnen en daar heb ik nog steeds geen spijt van. Er is wat goeds verricht en daar ben ik dankbaar voor. Wat verbaasd en bedroefd las ik in de Kerkbode van Nederlands Gereformeerde kerken een reactie van ds A. J. Moggré, waarin hij onze beslissing meedeelt en o.a. schrijft: „Met blijdschap nam ik daarvan kennis en ik haast mij dit aan de lezers van de Kerkbode door te geven”. De blijdschap van ds Moggré deel ik niet, ik heb me ook niet bekeerd van een zondige weg. Naar mijn overtuiging was de opzet van de werkgroep een goede zaak. We hebben iets kunnen doen voor homofiele broeders en zusters en dat was

woord en daad en de verhouding tussen die beide. „Met een kerkelijke versie van 'geen woorden maar daden' is naar mijn mening niemand gebaat, maar ik hoop wel met een lied als dit", aldus de dichter.

De voortreffelijke melodie is ook gebruikt voor lied 90.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 342

Hoewel bij het lezen van de tekst van dit Lied niet aanstonds de conclusie voor de hand ligt dat we hier te maken hebben met een „dooplied", is dit volgens de dichter zelf toch wel de bedoeling geweest: „Het is duidelijk een dooplied en de gemeente en haar (volwassen) dopelingen geven door het zingen van dit lied uiting aan hun verlangen te mogen staan in de traditie van de Schrift (strofe 1) en de getuigen (strofe 2) en het koninkrijk te vieren (strofe 3) en te verkondigen (strofe 4)". (Comp. p. 775).

Overigens munt de tekst o.i. niet uit door duidelijkheid en is de zinsconstructie niet eenvoudig. De vraagstelling in strofe 3 lijkt verder de vastigheid van strofe 1 wat in de sfeer van onzekerheid te trekken.

De melodie geeft wat moeilijkheden in combinatie met de tekst

Tekst: 2; melodie: 2.

Lied 343

„Als dooplied is dit Lied bedoeld. Daarbij is speciaal gedacht aan de doopsgezinde praktijk van doop op persoonlijk beleden geloof. Dit geloof als blijk van wedergeboorte en bekering geldt daar als enige legitieme voorwaarde, waarop gedoopt mag worden.

De tekst van gezang 343 beweegt zich tussen de polen, of liever de brandpunten, waaraan vanouds het dopers gevoelen ten aanzien van de doop zich vasthield: de notie van de wedergeboorte uit Johannes 3 en de Paulinische doopleer uit Rom. 6", zo verduidelijkt de dichter zelf dit lied (Comp. p. 776).

Dit neemt niet weg dat de tekst in verschillende opzichten nogal onduidelijk is, zoals b.v. de zinsconstructie in strofe 2. En is het juist om te spreken van „een nieuwe mens, die voortaan vrij mag leven, bevrijd van zonde"? (strofe 3).

Wat de melodie betreft: onbekend, maar niet moeilijk. „Soepel en licht gezongen komt de melodie uiteraard het meest tot haar recht", zegt de componist.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 344

Het gaat in dit Lied om „de rechtvaardiging uit het geloof,

niet uit de werken der wet, en om de bevrijding van de mens uit de dodelijke geconcentreerdheid van zijn zondig ik". (Comp. p. 778).

Het oorspronkelijke lied telde 14 strofen en is thans in een gecomprimeerde vorm vrij weergegeven in de 5 strofen van dit lied.

De melodie is zeer algemeen verbreid geweest en komt o.m. voor in Valerius' Gedenckclanck.

„Ze moet vooral niet te snel worden gezongen".

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 345

Dit Lied „heeft iets van een leer-dicht, het mediteert als een rabbijn over de verhalen uit de Schrift, het rijgt de beelden tot een snoer" (Comp. p. 780). Het lied draagt een enigszins speels karakter, maar vanwege de door elkaar en over elkaar vallende beelden, komt de onderlinge samenhang wel wat in 't gedrang en is het verband vaak moeilijk te vatten.

Afgezien hiervan is de tekst op zich ook niet duidelijk: Wat is de zin van de laatste regels van strofe 3: „Gij doet wonder boven wonder, draag ons naar de overkant" en wie wordt bedoeld met de woorden „die als Jona in het water..." (strofe 4).

We achten het inhoudelijk naar stijl en woordkeus niet geschikt voor de gemeentezang.

De melodie vereist wel enige oefening vooraf.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 346

Waarschijnlijk moeten we voor het antwoord op de vraag naar inhoud en functie van dit Lied terug naar de 6e eeuw. „Het grote thema van het lied is de vergelijking van de uittocht uit Egypte met de bevrijding tweegebracht door Christus' lijden en opstanding" (Comp. p. 781). Het draagt een merkwaardig apart karakter en is niet alleen uitzonderlijk in zijn liturgische functie, maar ook in zijn taalgebruik, dat toch enigszins rooms aandoet. Vanwege deze kenmerken is het dan ook moeilijk in onze liturgie in te passen. Wat de melodie aangaat: het is duidelijk dat die van psalm 104 hieraan is ontleend.

Tekst: 1; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

het cijfer 1

bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterke piëtistische inslag;

het cijfer 2

bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;

het cijfer 3

als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

het cijfer 1

voor een niet-aanvaardbare melodie;

het cijfer 2

voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste" behoort;

het cijfer 3

voor „een goede" melodie, geschikt voor de gemeentezang.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Eck en Wiel

Naam en adres van de scriba luiden: R. W. van Hoek, Laan van Westroijen 41, 4003 AX Tiel. Tel. 03440-15572.

Ontmoetingsdag Ned. Geref. kerken

Op zaterdag 19 april wordt in de Veluwehal in Barneveld de tweejaarlijkse ontmoetingsdag van de Ned. Geref. kerken gehouden rond het thema: „Vrijheid - het zal me een zorg zijn". Het programma is zo samengesteld dat de ontmoeting van jong en oud tot zijn recht kan komen.

Voor volwassenen is er een programma met drie korte toespraken naar aanleiding van het thema door ds H. Smit (Ned. Geref.) uit Barendrecht over 'Nadenken over christelijke vrijheid', ds A. Boersma (Chr. Geref.) uit Lelystad over 'Leven in christelijke vrijheid' en mevr. M. Vrijmoeth-de Jong (Ned. Geref.) uit Zwolle over 'Opvoeden tot christelijke vrijheid'. Vrijheid achter het IJzeren Gordijn komt ter sprake in een interview van Paul Kurpershoek met Anne van der Bijl van Kruistochten.

Tussendoor wordt er voor de nodige afwisseling gezorgd door samenzang, groepsdiskussie, zang van een kinderkoor uit Eindhoven en het gemengd koor Canticum uit Emmeloord, het optreden van de Israëlsche zang- en dansgroep Hine-ma-tov en het Wezeps Blokfluitconsort.

Voor tieners is er een zeer aantrekkelijk programma met onder andere de opvoering van het stuk 'Het spel en de knikkers' door de theatergroep Scyniario en het optreden van een gospelgroep.

Voor kinderen in de leeftijdsgroepen van 4-6 en van 7-12 jaar zijn er twee aparte programma's, terwijl de allerkleinsten in een crèche worden verwacht.

Tussen ochtend- en middagprogramma is er een flinke pauze met diverse keuze-activiteiten. De bezoekers kunnen een bezoek brengen aan de vele stands en de uitgebreide boekentafel of aan het orgelconcert met samenzang in de Grote Kerk. Verder houdt de heer Hans Werkman een causerie over 'Vrijheid in de literatuur' en treedt de zang- en dansgroep Hine-ma-tov op in de middagpauze. Voor de kinderen draait er een leuke tekenfilm in die tijd.

Voor alle leeftijden begint de dag om 10.15 uur, terwijl om 16.00 uur iedereen naar huis kan.

Voor meer informatie telefoon 05202-15466 of 05270-16565.

Ontmoetingsdag en catechisatie-methoden

Op de ontmoetingsdag, 19 april, kennismaking gezocht met mensen, die aan (jonge) kinderen catechisatie geven, dat van plan zijn te gaan doen, of er belangstelling voor hebben.

Waarom deze oproep?

Ik heb het idee dat, in verschillende kerkelijke gemeenten mensen bezig zijn met dit onderwerp, maar dat hierover onderling weinig contact is, zodat er gemakkelijk langs elkaar heen gewerkt wordt. Dat is jammer.

Het zou goed zijn kennis te nemen van elkaars werkwijze, ervaringen uit te wisselen en zo elkaar tot hulp en steun te zijn. En wat is dan een geschiktere gelegenheid dan de Ontmoetingsdag!

Ik heb daarom een kraam gehuurd en nodig hierbij iedereen uit, die in dit onderwerp geïnteresseerd is. Niet alleen voor een bezoek maar ook om de catechisatie-methoden, die in de verschillende gemeenten gebruikt worden, mee te nemen en daar uit te stallen, zodat we op de hoogte zijn van elkaars manier van werken. We kunnen er dan over praten en zo elkaar verder helpen in dit belangrijke, maar moeilijke werk.

Tot slot nog wat informatie over de methode, die in Eindhoven gebruikt wordt en die ik, ter inzage, zal neerleggen.

Enige jaren geleden bleek op veel (gelukkig niet alle) scholen in onze omgeving, het bijbel-onderwijs sterk achteruit te gaan. Een groepje mensen heeft toen een catechisatie-methode opgezet voor kinderen in de leeftijd van 10-13 jaar. Het doel ervan is dat kinderen zelf, met behulp van ouders, in de bijbel le-

ren lezen, bijbelkennis opdoen en 1 maal in de veertig dagen in hun eigen leeftijdsgroep daarover onderwezen worden.

Het is een methode, die goed voldoet, maar ook voor verbetering vatbaar is.

Steeds weer sta je, in dit werk, voor de vraag: Hoe breng je geloof en geloofskennis over aan de kinderen (van de gemeente). Vandaar die kraam op de ontmoetingsdag, als ontmoetingsplaats voor alle mensen, die in dit onderwerp geïnteresseerd zijn.

Inlichtingen: Tonny Lakerveld-van Willigen, Refeling 17, 5672 CG Nuenen, tel. 040-834920.

1 Cor. 15 : 58

Wij zijn 25 jaar getrouwd en hopen dit D.V. op vrijdag 4 april te vieren. Wij geven een receptie van 18.00-20.00 uur in het restaurant „De Wildwal“, Schietbergseweg 28, Rheden.

ROEL WOLTING

PIA WOLTING-BEIHUISEN

Reimer, Netty, Jan, Gerard en Peter

Arnhemseweg 132
6991 DT Rheden

Verschenen:

INFORMATIEBOEKJE 1986

redactie:

DS. K. H. DE GROOT

208 pagina's, f 13,25

Verkrijgbaar bij boekhandel
en bij de uitgever

BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN

Valkenburgerstraat 106
1011 NA Amsterdam - Tel. 020-236612

C. G. Bos:

KERKELIJKE EENHEID :
GEEN ILLUSIE !

Een dringend appèl op alle
gereformeerde belijders.
50 pag.

Bij boekhandel f 9,90.

HONGARIJE (Tahj)

KAMERS MET ONTBIJT.

Mooi gelegen aan de Donau.
In nabijheid van warme bron-
nenbaden.

f 12,— p.p. per nacht.
Spreken Nederlands.

Inlichtingen: 01100-28835.

Vanaf 12-7 t/m 2-8

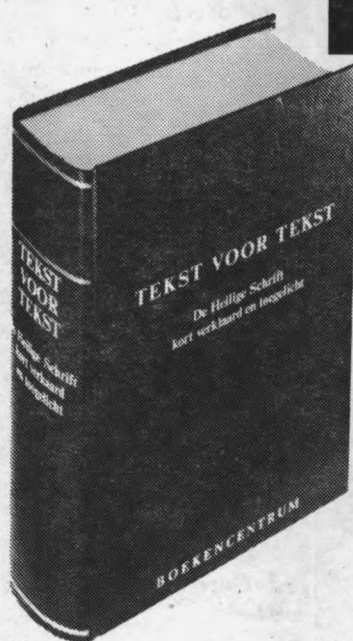
WONING TE HUUR
IN DALFSEN.

Tel. 05293-2894 na 18.00 uur.

T.WEVER BV FRANEKER

NIEUW

De speciaalzaak
voor
theologische uitgaven

Profiteer van de
voorintekenprijs en bespaar f 25,—.

TEKST VOOR TEKST

De Heilige Schrift kort verklaard en toegelicht

Onder redactie van:

J.P. VERSTEEG, A. NOORDEGRAAF,
B. van OEVEREN, J. VLAARDINGERBROEK
Redactiesecretaris: ir. J. v.d. GRAAF

Deze nieuwe, beknopte verklaring van de Bijbel is afgestemd op gebruik door gemeenteleden, hetzij voor persoonlijke bijbelstudie, hetzij voor gebruik op verenigingen en kringen. De verklaring van de bijbelteksten en woorden is zo, dat deze enerzijds wetenschappelijk verantwoord is en aan de andere kant voor een brede kring van gebruikers begrijpelijk. Theologische vaktermen zijn vermeden evenals het gebruik van Hebreeuwse en Griekse lettertekens.

De auteurs werden uit brede kerkelijke kring aangetrokken. Voor een belangrijk deel uit de zogeheten Gereformeerde Gezindte. Uitgangspunt bij de keuze van deskundige medewerkers was dat zij zich in hun uitleg gebonden weten aan de belijdenis aangaande de Heilige Schrift, zoals die in art. 3 t/m 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis verwoord is.

Enige belangrijke inhoudelijke gegevens:

- voorafgaand aan elk bijbelboek een korte beschrijving van de inhoud ervan;
- bespreking naam, schrijver en de periode van ontstaan van het bijbelboek; betekenis van de belangrijke motieven en thema;
- de uitleg vindt plaats aan de hand van tekstgedeelten (perikopen);
- aandacht voor kernwoorden, uitleg van namen;
- verwijzingen naar andere bijbelplaatsen;
- de bijbeltekst komt uit de vertaling NBG met tussen haakjes zo nodig het woord in de Statenvertaling;
- afbeeldingen, kaartjes en chronologische overzichten verfraaien de uitgave.

Medewerkers zijn onder meer: B. van Oeveren, B. Maarsingh, W. Meijer, W. Chr. Hovius, S. Runia, G.J. van Rookhuijzen, H.J. de Bie, C.A. Tukker, H. Vreekamp, M. Biewenga, H.G.L. Peels, J. Vlaardingerbroek, M. Boertien, C. van Leeuwen, J.P. Versteeg, H. Baarlink, A. Noordegraaf, E. de Vries, W. Steenbergen, L.G. Zwanenburg, W.S. Duvekot.

Formaat: 15 x 23 cm. Omvang: 1.250 pagina's. Uitvoering: gebonden.
Verschijningsdatum: oktober 1986. Prijs: f 175,—

VOORINTEKENPRIJS f 150,— (tot verschijning)

Als extra tegemoetkoming mag u gebruik maken van een gunstige betalingsregeling. Bij ontvangst van het boek betaalt u dan f 50,— en daarna 4 maandelijks termijnen van f 25,—.

Reserveer nu alvast een exemplaar tegen deze aantrekkelijke condities.

ZEND VANDAAG DE BESTELBON NOG IN

VOORDEELBON Zenden naar T. WEVER B.V., Antwoordnummer 5,
8800 VB FRANEKER

(zonder postzegel en in open envelop)

JA, zend mij TEKST VOOR TEKST tegen berekening van de voorintekenprijs van f 150,—.
Ik betaal ineens / in 5 maandelijks termijnen *)

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

Bank/Girorekening:

*) s.v.p. doorhalen hetgeen u niet wenst.

Boekhandel T. Wever b.v., postbus 59, 8800 AB Franeker Zilverstraat 14-16 - Telefoon 05170-3147

Te koop

ORGEL

Omegon 7100 vol. pedaaf,
z.g.a.n.

Tel. 070-861889.

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!